

Úspešná účasť zainteresovaných strán na riešení potrieb pôdy

Saskia Visser, Claire Chenu, Anna Besse, Niels Halberg and Teresa Pinto Correia

- Potreby pôdy sú špecifické na regionálnom základe a podľa potrieb podnikateľov
- Implementácia **Poslanie pôdy EÚ, Stratégie EÚ pre pôdu do roku 2030** a budúcej **smernice o monitorovaní a odolnosti pôdy** musí uznať toto široké spektrum potrieb pôdy.
- Odporúčame formalizovať účasť podnikateľov na riešení potrieb pôdy zriadením národných stredísk.
- Efektívne národné strediská sú „vo vlastníctve úradov“ a ich cieľom je i) informovať národných tvorcov politik o problémoch s pôdou a potrebách politik; ii) diskutovať o návrhoch politik a ich implementácii a iii) poskytovať spätnú väzbu o očakávanom vplyve navrhovaných politik.

ÚVOD

Oznámenia o „Stratégii EÚ pre pôdu do roku 2030“ aj o „Udržateľných uhlíkových cykloch“ sa spoliehajú na rozvoj nových poznatkov a ich efektívne sprístupnenie hospodárom na pôde. Potreby pôdy sú však špecifické v priestore a podľa zámerov podnikateľov a tieto potreby môže hospodárenie s pôdou riešiť pozitívne alebo negatívne. V rámci Spoločného európskeho programu (EJP) SOIL spolupracuje 46 inštitúcií z 24 európskych krajín s cieľom vybudovať udržateľný európsky integrovaný výskumný systém a rozvíjať a zavádzať referenčný rámec pre klimaticky inteligentné a udržateľné poľnohospodárske využívanie pôdy. Úzka spolupráca s podnikateľmi je kľúčom k dosiahnutiu udržateľného hospodárenia na pôde, aby sa pôda udržala v zdravom stave, a hospodárske postupy je potrebné prispôsobiť rôznym typom pôdy, podnebiu a miestnym podmienkam. Tento politický článok sa zaoberá možnosťami úspešnej účasti podnikateľov na riešení širokej rozmanitosti potrieb pôdy a úspešnej implementácie misie na príklade národných stredísk v rámci EJP SOIL.

NÁRODNÉ STREDISKÁ PRE EJP SOIL

Národné strediská v rámci projektu EJP Pôda sú nástrojom vyvinutým na konzultácie s podnikateľmi a vytváranie prepojení vedy a politiky s poľnohospodárskou praxou. Členovia národných stredísk predstavujú ducha národných poľnohospodárskych systémov a spôsobov obhospodarovania pôdy a sú pozývaní na príslušné pravidelné porady, širšie zamerané podujatiach a pracovné stretnutia. Členovia vyjadrujú regionálne a národné potreby, prispievajú k formovaniu stanovísk svojich krajín k spôsobom obhospodarovania poľnohospodárskej pôdy, zdieľajú a vymieňajú si znalosti, a tým prispievajú k výstupom programu EJP SOIL a učia sa z nich.

Akvarel od Rocía Lansaac s názvom „Vedci a podnikatelia na poľnej stanici La Canaleja, CSIC Madrid“.

NAJDÔLEŽITEJŠIE SPRÁVY PRE TVORCOV POLITIKYINVENTARIZÁRIA PÔDNYCH POTRIEB

Potreby pôdy sú špecifické podľa zámerov podnikateľov a regionálnych podmienok; implementácia Poslania pôdy, Stratégie pre pôdu a Zákona o monitorovaní pôdy musia zohľadňovať toto široké spektrum potrieb pôdy.

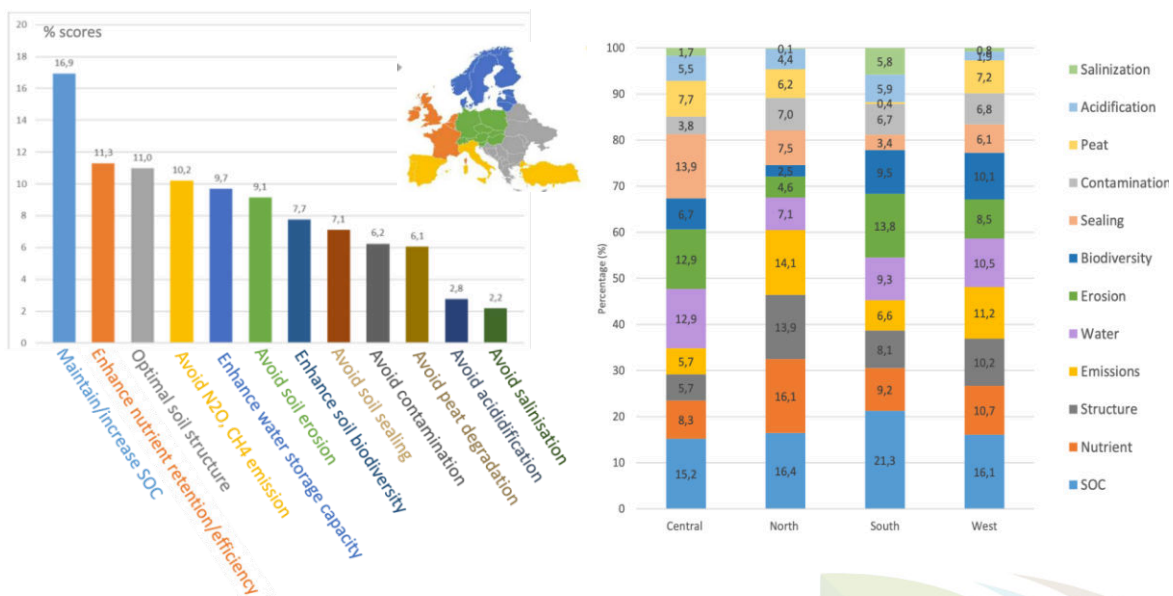
Keď boli podnikatelia z EÚ požiadaní o informácie o svojich zámerov ohľadom využívania pôdy, o svojich budúcich potrebách v oblasti poznatkov o pôde a faktoroch, ktoré pôdy ovplyvňujú, výskumníci z EJP SOIL mohli jasne rozlišovať medzi potrebami pôdy v rôznych pedoklimatických zónach (obr. 2) a rôznych skupín podnikateľov.

Medzi aktíva úspešného národného strediska patrí reprezentatívna podskupina podnikateľov na pôde vrátane zástupcov na regionálnej alebo dokonca miestnej úrovni, jasný mandát, cieľ a riadenie štátnymi orgánmi.

Podnikatelia môžu 1) informovať o problémoch v oblasti pôdy a potrebách politik 2) diskutovať o návrhoch politik a ich implementácii 3) poskytovať spätnú väzbu o očakávanom vplyve navrhovaných politik v oblasti pôdy. Okrem toho prispievajú relevantnými názormi a množstvom praktických vedomostí.

Národné strediská by mali mať možnosť fungovať slobodne a odlišne v jednotlivých krajinách v závislosti od ich už existujúcich štruktúr.

Na zvýšenie viditeľnosti a uľahčenie implementácie Misie pre pôdu odporúča Rada Misie pre pôdu členským štátom, aby zriadili Zrkadlové skupiny Misie pre pôdu. Aby tvorcovia politik mohli efektívne využiť príklad Národného strediska na implementáciu Misie pre pôdu, Stratégie pre pôdu a Zákona o monitorovaní pôdy, odporúčame zostaviť Zrkadlovú skupinu Misie pre pôdu z interagujúcich skupín: politickej skupiny a 1 – 4 skupín podnikateľov (zainteresovaných na poľnohospodárskych, mestských, priemyselných a prírodných pôdach), ktoré sa budú pravidelne stretávať.

Obr. 1. Znalosti o tom, ako zadržiavať a zvyšovať obsah organického uhlíka v pôde, sú v EÚ bežnou potrebou. Ďalšie potreby týkajúce sa pôdy, ako napríklad predchádzanie emisiám N₂O a CH₄, závisia od regiónu. Mapy zobrazujú regionálne pokrytie potreby rôznych poznatkov o pôde severu (modrá), stredu (zelená), juhu (žltá) a západu (oranžová) (Jacob a kol.; 2020).

INVENTARIZÁCIA PÔDNYCH POTRIEB NAPRIEČ EURÓPOU

Projekt EJP Pôda vykonal v rokoch 2020 a 2021 celoeurópsky inventár potrieb poznatkov o pôde v oblasti klimaticky inteligentného poľnohospodárskeho hospodárenia s pôdou. V každej krajine bolo vytvorené „Národné stredisko EJP Pôda“ so zastúpením všetkých zainteresovaných strán ako sú rôzne skupiny podnikateľov na pôde, vedcov, tvorcov politik, zástupcov mimovládnych organizácií, poľnohospodárskych organizácií a roľníkov. Toto národné centrum malo za úlohu poskytovať vstupy a spätnú väzbu k programu EJP Pôda a obhajovať národné záujmy a potreby. Národné strediská vytvorili v 24 zúčastnených krajinách EÚ priestor pre uskutočnenie dôkladných konzultácií so zainteresovanými stranami na národnej úrovni. Celkovo sa konzultácií zúčastnilo viac ako 700 zainteresovaných účastníkov. Tieto údaje zdôraznili kľúčové techniky, ktoré možno použiť na vykonávanie výskumu, ktoré sú neoddeliteľnou súčasťou zlepšenia jeho účinnosti, efektívnosti a aktívnej schopnosti prispievať k implementácii Misie EÚ Pôda, Stratégie pre pôdu a Smernice o monitorovaní pôdy. Dospeli sme k záveru, že rozvoj znalostí musí byť: (i) interdisciplinárny, (ii) dlhodobý, (iii) územne komplexný vo viacerých priestorových mierkach od parcely až po geomorfologické krajinné celky, (iv) hodnotiaci vybraných postupy obhospodarovania a ekosystémových služieb a (v) navrhnutý v súlade so záujmami podnikateľov na pôde (Keesstra a kol. 2023).

Je zrejmé, že názory podnikateľov poskytujú zaujímavé poznatky o potrebách/problémoch v oblasti hospodárenia na pôde a podnikatelia poskytujú množstvo (praktických) vedomostí. Je zaujímavé, že bolo možné jasne rozlišovať aj medzi potrebami pôdohospodárstva v rôznych regiónoch. Severné krajiny prejavili vysoký záujem o zvýšenie efektívnosti využívania živín, zatiaľ čo južné krajiny uprednostňovali riešenie problémov spôsobených eróziou pôdy a salinizáciou (obr. 2).

NÁVRH PRE ÚSPECH: AKTÍVNE NÁRODNÉ STREDISKO

Po zriadení národných stredísk sa rýchlo ukázali rozdiely v účasti podnikateľov v rámci Európy. Niekedy národné stredisko pozostáva z 15 účastníkov, niekedy z 50, stretávajú sa 1 až 4-krát ročne a môžu viesť iba diskusie alebo sa zameriavajú len na relevantné témy alebo organizujú exkurzie. **Preto sa odporúča, aby rozvoj národného strediska (alebo podobného orgánu) vychádzal zo zaužívaných spôsobov spolupráce podnikateľov, ktoré najlepšie vyhovujú jednotlivým krajinám.** Napriek rozdielom medzi krajinami boli identifikované niektoré spoločné kritériá úspechu pre aktívnych a fungujúcich členov národného strediska EJP Pôda. Strediská EJP Pôda sú úspešné, ak ich členovia: i) sú menovaní národným orgánom; ii) majú dobré znalosti o tom, čo je EJP-Pôda; iii) dobre sa poznajú a dokážu navzájom ľahko interagovať; iv) stretávajú sa dostatočne často aby umožnili kontinuitu diskusie a nepretržité sledovanie cieľov; v) preberajú zodpovednosť, prispievajú zmysluplnými názormi a rozumejú účelom a funkciám národného strediska.

Pre ďalšie zabezpečenie aktívnej účasti podnikateľov je dôležité udržiavať ich záujem a predchádzať ich únave organizovaním zaujímavých (tematicky jasne zameraných) stretnutí a formálne vyjadrovať uznanie ich úsiliu (často dobrovoľného vstupu podnikateľov, napríklad prostredníctvom „formálnych pozvánok na účasť na aktivitách strediska“ posielaných príslušným riadiacim orgánom.

Kľúčom k predchádzaniu stratám záujmu a únave je venovať pozornosť ďalším skupinám podnikateľov s podobnými cieľmi a nadväzovať s nimi kontakty, vyvíjať rôzne iniciatívy a organizovať projekty. Riešením môžu byť spoločné podujatia, kde sa ciele rôznych iniciatív alebo projektov riešia spoločne.

MOBILIZÁCIA PODNIKATEĽOV PRE ÚSPEŠNÝ ROZVOJ A IMPLEMENTÁCIU MISIE PRE PÔDU

Misia „Dohoda o pôde pre Európu“ je ambiciózny a inovatívny nástroj, ktorý bol spustený s cieľom urýchliť rozvoj a rozšíriť zavádzanie riešení pre udržateľné hospodárenie na pôde ako súčasť širšej zelenej transformácie. S cieľom zvýšiť viditeľnosť a uľahčiť uplatňovanie *Misie pre pôdu* odporúča Rada *Misie pre pôdu* členským štátom, aby zriadili *Zrkadlové skupiny Misie pre pôdu*.

Aby tvorcovia politik mohli efektívne využiť príklad a prax národných centier EJP Pôda na plnenie cieľov *Misie pre pôdu*, *Stratégie EÚ pre pôdu a budúceho Zákona o monitorovaní pôdy*, **odporúčame vytvoriť Zrkadlové skupiny Misie pre pôdu, ktoré by mali existovať v každom členskom štáte na národnej úrovni, a mali by byť zložené z niekoľkých vzájomne pôsobiacich podskupín**, akými sú politická skupina a 1 až 4 skupiny podnikateľov (napr. zameraných na poľnohospodárske/lesná, mestské, priemyselné a prírodné pôdy). Politickú skupinu môže tvoriť zástupcovia subjektov patriacich pod rezortné ministerstvá relevantné pre Misiu (napríklad zástupcovia ministerstiev poľnohospodárstva, životného prostredia, vedy alebo školstva).

Táto politická skupina definuje konkrétny rozsah pôsobnosti skupín podnikateľov a pozýva ich k spolupráci. Štyri skupiny podnikateľov zahŕňajú rezortné organizácie, výskumníkov a zástupcov kľúčových spoločenských skupín, pričom sa berie do úvahy národný, regionálny a ak je to možné, aj miestny rozsah aktivít.

Zrkadlová skupina Misie pre pôdu mohla i) informovať tvorcov politik na národnej úrovni o problémoch v oblasti využívania a ochrany pôdy a potrebách politik; ii) diskutovať o návrhoch politik a ich implementácii iii) poskytovať spätnú väzbu o očakávanom vplyve navrhovaných politik; iv) reagovať na požiadavky rôznych rezortov v ústrednej/národnej správe o poradenstvo; v) vytvárať usmernenia pre podporu zdravia pôdy aj v regionálnych a miestnych politikách a iniciatívach. Napokon, Zrkadlové skupiny Misie pre pôdu by mohli navrhovať iniciatívy zosúladené so záujmami rôznymi podnikateľov, organizovať aktivity na národnej úrovni a zvyšovať povedomie o pôde.

Okrem tohto politického prehľadu vypracováva Rada pre pôdu súbor odporúčaní týkajúcich sa rozvoja národných Zrkadlových skupín Misie pre pôdu (ktoré boli zverejnené v januári 2024).

LITERATÚRA

1. Jacob, M., Maenhout, P., Verzandvoort, S., Ruysschaert, G., 2020. *Report on identified regional, national and European aspirations on soil services and soil functions*. 182pp. (EJPSOIL.eu)
2. Keesstra, S.D., Chenu, C., Munkholm, L.J., Cornu, S., Kuikman, P.J., Thorsøe, M.H., Besse-Lototskaya, A. and Visser, S.M. (2023). European agricultural soil management: towards climate-smart and sustainability, knowledge needs and research approaches. *Eur J Soil Sci*. Accepted Author Manuscript e13437. <https://doi.org/10.1111/ejss.13437>

